



# Monitor vzdelávania a odbornej prípravy 2016

## Slovensko

*Druhá časť Monitora vzdelávania a odbornej prípravy za rok 2016 obsahuje 28 správ jednotlivých krajín. Na základe najaktuálnejších kvantitatívnych a kvalitatívnych dôkazov sa tu predstavujú a hodnotia hlavné najnovšie a pokračujúce politické opatrenia v každom členskom štáte EÚ, pričom sa dôraz kladie na vývoj od polovice roku 2015. Ide teda o doplnenie súčasných zdrojov informácií, v ktorých sa uvádza opis vnútroštátnych systémov vzdelávania a odbornej prípravy.*

*Štruktúra správ jednotlivých krajín je takáto: v oddiele 1 sa predkladá štatistický prehľad hlavných ukazovateľov vzdelávania a odbornej prípravy. V oddiele 2 sa stručne identifikujú hlavné silné stránky a problémy systémov vzdelávania a odbornej prípravy jednotlivých krajín. V oddiele 3 sa skúmajú výdavky na vzdelávanie, ako aj otázky týkajúce sa demografie a zručností. Oddiel 4 sa sústreďuje na predčasné ukončenie školskej dochádzky, vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve a základné zručnosti ako dôležité oblasti súvisiace s bojom proti nerovnosti a podporou začleňovania. V oddiele 5 sa riešia politiky zamerané na modernizáciu školského vzdelávania, ktoré sa okrem iného týkajú učiteľského povolania a digitálnych a jazykových zručností. V oddiele 6 sa rozoberajú opatrenia na modernizáciu vysokoškolského vzdelávania. Oddiel 7 obsahuje informácie o odbornom vzdelávaní a príprave, ako aj o vzdelávaní dospelých.*

*Rukopis bol dokončený 15. septembra 2016.*

*[ec.europa.eu/education/monitor](http://ec.europa.eu/education/monitor)*

## 1. Kľúčové ukazovatele

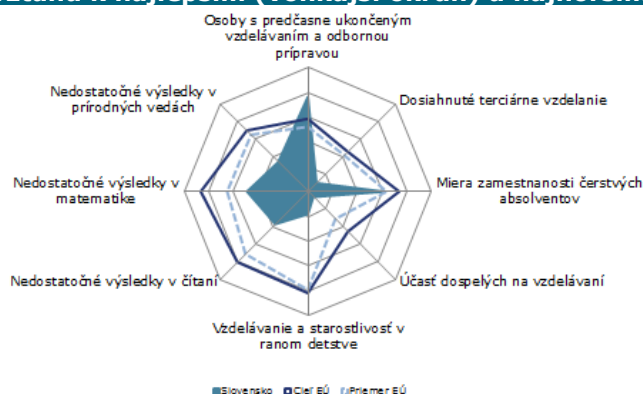
|                                                                                                                                                    |                                                                                         |             | Slovensko           |                      | Priemer EÚ          |                      |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------|-------------|---------------------|----------------------|---------------------|----------------------|
|                                                                                                                                                    |                                                                                         |             | 2012                | 2015                 | 2012                | 2015                 |
| <b>Referenčné hodnoty ET 2020</b>                                                                                                                  |                                                                                         |             |                     |                      |                     |                      |
| Osoby s predčasne ukončeným vzdelávaním a odbornou prípravou (vo veku 18 - 24 rokov)                                                               | Spolu                                                                                   |             | 5,3%                | 6,9%                 | 12,7%               | 11,0%                |
| Dosiahnuté terciárne vzdelanie (vo veku 30 - 34 rokov)                                                                                             | Spolu                                                                                   |             | 23,7%               | 28,4%                | 36,0%               | 38,7%                |
| Vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve (od 4 rokov po vek začatia povinnej školskej dochádzky)                                                |                                                                                         |             | 76,9% <sup>11</sup> | 77,4% <sup>14</sup>  | 93,2% <sup>11</sup> | 94,3% <sup>14</sup>  |
| Podiel 15-ročných mladých ľudí s nedostatočnými výsledkami:                                                                                        | v čítaní                                                                                |             | 28,2%               | :                    | 17,8%               | :                    |
|                                                                                                                                                    | v matematike                                                                            |             | 27,5%               | :                    | 22,1%               | :                    |
|                                                                                                                                                    | v prírodných vedách                                                                     |             | 26,9%               | :                    | 16,6%               | :                    |
| Miera zamestnanosti čerstvých absolventov podľa úrovne vzdelania (vo veku 20 - 34 rokov so vzdelaním ukončeným 1 až 3 roky pred referenčným rokom) | ISCED 3 - 8 (spolu)                                                                     |             | 68,6%               | 75,2%                | 75,9%               | 76,9%                |
| Účasť dospelých na celoživotnom vzdelávaní (vo veku 25 - 64 rokov)                                                                                 | ISCED 0 - 8 (spolu)                                                                     |             | 3,2%                | 3,1%                 | 9,2%                | 10,7%                |
| <b>Ostatné kontextové indikátory</b>                                                                                                               |                                                                                         |             |                     |                      |                     |                      |
| Investície do vzdelávania                                                                                                                          | Verejné výdavky na vzdelávanie ako percentuálny podiel HDP                              |             | 4,1%                | 4,1% <sup>14</sup>   | 5,0%                | 4,9% <sup>14,p</sup> |
|                                                                                                                                                    | Výdavky na verejné a súkromné inštitúcie na študenta v € PPS                            | ISCED 1 - 2 | :                   | €4 278 <sup>13</sup> | :                   | : <sup>13</sup>      |
|                                                                                                                                                    |                                                                                         | ISCED 3 - 4 | €3 821 <sup>d</sup> | €4 299 <sup>13</sup> | :                   | : <sup>13</sup>      |
|                                                                                                                                                    |                                                                                         | ISCED 5 - 8 | :                   | : <sup>13</sup>      | :                   | : <sup>13</sup>      |
| Osoby s predčasne ukončeným vzdelávaním a odbornou prípravou (vo veku 18 - 24 rokov)                                                               | narodené v krajine                                                                      |             | 5,3%                | 6,9%                 | 11,6%               | 10,1%                |
|                                                                                                                                                    | narodené v zahraničí                                                                    |             | :                   | :                    | 24,9%               | 19,0%                |
| Osoby s dosiahnutým terciárnym vzdelaním (vo veku 30 - 34 rokov)                                                                                   | narodené v krajine                                                                      |             | 23,7%               | 28,2%                | 36,7%               | 39,4%                |
|                                                                                                                                                    | narodené v zahraničí                                                                    |             | :                   | :                    | 33,8%               | 36,4%                |
| Miera zamestnanosti čerstvých absolventov podľa úrovne vzdelania (vo veku 20 - 34 rokov so vzdelaním ukončeným 1 až 3 roky pred referenčným rokom) | ISCED 3 - 4                                                                             |             | 61,6%               | 69,3%                | 69,7%               | 70,8%                |
|                                                                                                                                                    | ISCED 5 - 8                                                                             |             | 75,2%               | 80,3%                | 81,5%               | 81,9%                |
| Vzdelávacia mobilita                                                                                                                               | Mobilita hosťujúcich absolventov (1. stupeň vysokoškolského štúdia - bakalár)           |             | 4,2% <sup>13</sup>  | 4,2% <sup>14</sup>   | 5,5% <sup>13</sup>  | 5,9% <sup>14</sup>   |
|                                                                                                                                                    | Mobilita hosťujúcich absolventov (2. stupeň vysokoškolského štúdia - magister/inžinier) |             | 3,5% <sup>13</sup>  | 4,4% <sup>14</sup>   | 13,6% <sup>13</sup> | 13,9% <sup>14</sup>  |

Zdroje: Eurostat (podrobnejšie informácie sú uvedené v oddiele 9); OECD (PISA).

Poznámky: údaje sa týkajú váženého priemeru EÚ, vzťahujú sa na rôzny počet členských štátov v závislosti od zdroja; b= zlom v časovom rade, d= definícia sa líši, p= predbežné, u= nízka spoľahlivosť, 11 = 2011, 13 = 2013, 14 = 2014.

Ďalšie informácie sú uvedené v príslušnom oddiele prvého zväzku ([ec.europa.eu/education/monitor](http://ec.europa.eu/education/monitor)).

### Graf 1. Pozícia vo vzťahu k najlepším (vonkajší okruh) a najhorším výsledkom (stred)



Zdroj: výpočty GR pre vzdelávanie a kultúru na základe údajov Eurostatu (LFS 2015) a OECD (PISA 2012).

Poznámka: všetky výsledky sú zaznamenané medzi maximom (najlepšie dosiahnuté výsledky, ktorým zodpovedá vonkajší kruh) a minimom (najhoršie dosiahnuté výsledky, ktorým zodpovedá stred grafu).

## 2. Hlavné body

- Nová vláda začala s ambicióznymi reformami na všetkých úrovniach vzdelávania a začala s prípravami 10-ročnej stratégie v oblasti vzdelávania. Zároveň sa zaviazala, že sa bude zapájať do širokých konzultácií s cieľom podporiť tieto procesy.
- Sociálno-ekonomické zázemie žiakov má silný vplyv na študijné výsledky pričom je potrebné zvýšiť účasť Rómov na všeobecnom vzdelávaní. Hoci miera predčasného ukončenia školskej dochádzky zostáva v porovnaní s EÚ naďalej nízka, od roku 2010 sa neustále zvyšuje a je osobitne vysoká vo východných regiónoch a v prípade Rómov.
- S cieľom zabezpečiť vyššiu mieru účasti dochádza k posilneniu kapacít zameraných na vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve. To by mohlo predovšetkým dopomôcť k zlepšeniu študijných výsledkov sociálno-ekonomicky znevýhodnených žiakov.
- Kľúčom k zlepšeniu študijných výsledkov a zníženiu nerovnosti v oblasti vzdelávania bude zvyšovanie atraktívnosti učiteľského povolania u talentovaných mladých ľudí a skvalitnenie všetkých fáz vzdelávania učiteľov.
- Vo vysokoškolskom sektore prebieha rozsiahla reforma v oblasti akreditácie, financovania, spolupráce so zamestnávateľmi a rozširovania sociálnej skladby študentov.

### Rámček 1: Odporúčanie pre jednotlivé krajiny týkajúce sa vzdelávania a odbornej prípravy v rámci európskeho semestra 2016

Odporúčania pre Slovensko v rámci európskeho semestra 2016 (Rada Európskej únie 2016) zahŕňali odporúčanie týkajúce sa vzdelávania a odbornej prípravy:

Zlepšiť výsledky v oblasti vzdelávania zvyšovaním atraktívnosti učiteľského povolania a posilňovaním účasti rómskych detí na všeobecnom vzdelávaní už od raného detstva.

## 3. Investovanie do vzdelávania s cieľom riešiť demografické problémy a problémy kvalifikácie

Výdavky verejných financií Slovenska na vzdelávanie v roku 2014 dosiahli 4,1 % HDP, čo je výrazne menej ako priemer EÚ vo výške 4,9 %<sup>1</sup>. Podobnú alebo nižšiu úroveň zaznamenali len štyri ďalšie členské štáty. Súčasťou vyhlásenia vlády, ktorá nastúpila do úradu v marci 2016, je záväzok do roku 2020 navýšiť rozpočet v oblasti vzdelávania o 2 miliardy EUR, pričom polovica z tejto sumy bude pochádzať zo zdrojov EÚ.

Orgány správy zvýšili platy učiteľov a iných pedagogických pracovníkov o 4 % v januári 2016 a o 6 % v septembri 2016. Vzťahuje sa to aj na učiteľov v inštitúciách vysokoškolského vzdelávania. Učiteľia však tieto zvýšenia považujú za nedostatočné. Ministerstvo školstva oznámilo možnosť ďalšieho zvýšenia v roku 2017 a v súlade s Národným programom reforiem na rok 2016 sa v rokoch 2018 – 2020 predpokladá priemerné ročné zvyšovanie o 6 % (ministerstvo financií, 2016). Plánuje sa rýchlejšie zvyšovanie platov pre mladých učiteľov, aby sa zvýšila príťažlivosť tohto povolania pre talentovaných mladých ľudí<sup>2</sup>. V porovnaní so zvyšovaním platov väčšiny zamestnancov vo verejnom sektore ostávajú platy učiteľov naďalej veľmi nízke, a to aj v medzinárodnom porovnaní (OECD 2015)<sup>3</sup>.

<sup>1</sup> Zdroj: Eurostat, databáza výdavkov verejných financií podľa funkčného začlenenia, tabuľka gov\_10a\_exp.

<sup>2</sup> Toto rýchlejšie zvyšovanie platov mladých učiteľov podporuje aj skutočnosť, že v medzinárodnom porovnaní sú rozdiely v platoch výraznejšie u mladých učiteľov (Inštitút vzdelávacej politiky, 2015)

<sup>3</sup> Platy učiteľov na stupni primárneho a sekundárneho vzdelávania sú viac ako o polovicu nižšie ako platy ostatných pracovníkov na Slovensku s podobným dosiahnutým vzdelaním: tento pomer je druhý najnižší spomedzi krajín OECD.

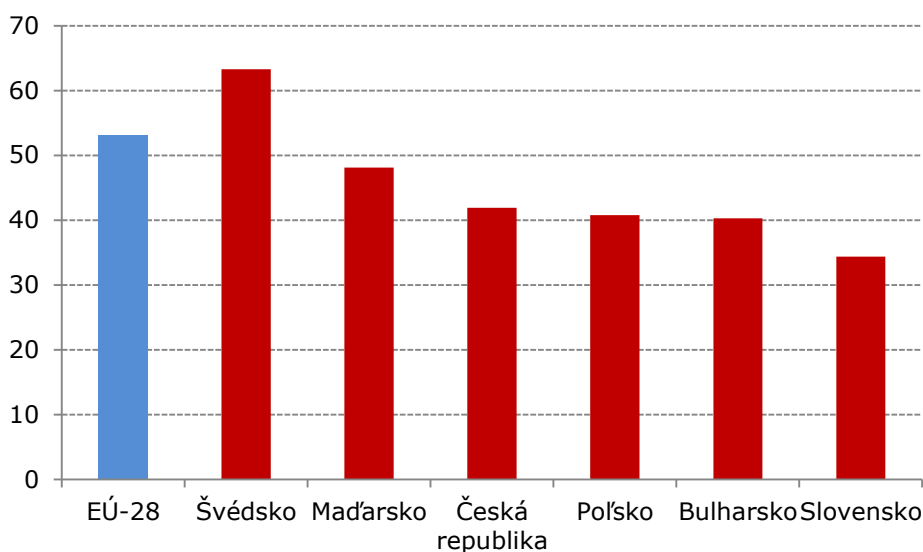
Poskytli sa dodatočné finančné prostriedky EÚ na zvýšenie kapacít zameraných na vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve a na primárne vzdelávanie. Dôraz sa kladie na miesta s najvyšším nespĺneným dopytom a najväčším podielom marginalizovaných rómskych komunít.

Slovensko okrem toho prehodnocuje svoj systém financovania školského vzdelávania s cieľom zvýšiť jeho efektívnosť. Je potrebné optimalizovať školskú sieť vzhľadom na nižší počet prijímaných študentov, ktorý vyplýva z demografického poklesu<sup>4</sup>, a programy odbornej prípravy, ktoré nie sú v dostatočnom súlade s potrebami pracovného trhu. Optimalizáciou školskej siete by sa malo dosiahnuť uvoľnenie určitých rozpočtových prostriedkov, ktoré by sa v budúcnosti mohli znova investovať do plátov. Proces podporuje aj preskúmanie OECD týkajúce sa efektívnosti využívania zdrojov na školách (OECD 2016).

Nová vláda sa usiluje zvýšiť účinnosť a efektívnosť verejných výdavkov vo všetkých sektoroch prostredníctvom iniciatívy s názvom Hodnota za peniaze. Je potrebné predovšetkým zlepšiť riadenie prostriedkov EÚ a zabezpečiť uplatňovanie výsledkov národných projektov s cieľom dosiahnuť udržateľný účinok.

Podiel obyvateľstva so vzdelaním nižším ako primárne, s primárnym a nižším ako sekundárne (kvalifikácie ISCED 0 – 2) predstavuje tretí najnižší podiel v EÚ – iba 8,3 % osôb vo veku 25 až 64 rokov v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 25,8 %<sup>5</sup>. Slovensko má zároveň v rámci EÚ najnižšiu mieru zamestnanosti osôb, ktoré nedosiahli vyššie sekundárne vzdelanie (pozri graf 2 nižšie), čím sa zosilňuje vplyv predčasného ukončenia školskej dochádzky.

**Graf 2. Miera zamestnanosti osôb vo veku 25 až 64 rokov s kvalifikáciami ISCED 0 – 2, 2015**



Zdroj: Eurostat. Online údajový kód: *lfsa\_ergaed*.

## 4. Riešenie nerovností a podpora začleňovania

Miera predčasného ukončenia školskej dochádzky zostala v roku 2015 naďalej na nízkej úrovni 6,9 %, pričom priemer EÚ predstavuje 11 %. Táto miera však na Slovensku nepretržite rastie od roku 2010, keď dosahovala najnižšiu úroveň 4,7 %, a od roku 2013 presahuje vnútroštátnu cieľovú hodnotu stratégie Európa 2020. Potrebné sú ciele opatrenia vzhľadom na veľmi nízku mieru zamestnanosti osôb bez vyššieho sekundárneho vzdelania (pozri predtým uvedený text) a veľké rozdiely medzi regiónmi, pokiaľ ide o mieru predčasného ukončenia školskej dochádzky, ktorá sa pohybuje v rozmedzí od 3,6 % v bratislavskom kraji do 10,4 % na východe krajiny. Opatrenia by pomohli najmä rómskym deťom, u ktorých bola v roku 2011 miera predčasného ukončenia školskej dochádzky 83 % (Agentúra Európskej únie pre základné práva 2014).

<sup>4</sup> V rokoch 2005 až 2013 sa počet študentov znížil o 18,7 %, pozri OECD (2016).

<sup>5</sup> Zdroj: Eurostat, tabuľka *edat\_lfse\_03*.

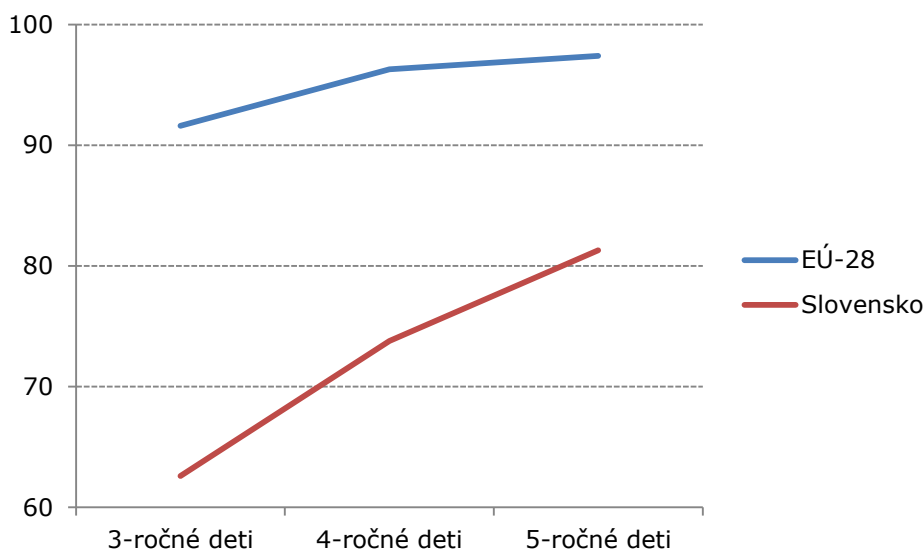
Účasť na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve (VSRD) zostáva nízka – 77,4 % v roku 2014 v porovnaní s priemerom EÚ vo výške 93,1 % (pozri graf 3 nižšie). Miera účasti sociálno-ekonomicky znevýhodnených detí, najmä Rómov, je ešte výrazne nižšia, čo má negatívny vplyv na študijné výsledky týchto detí v budúcnosti. Z Programu organizácie OECD pre medzinárodné hodnotenie žiakov 2012 (PISA) vyplýva, že Slovensko patrí medzi krajiny, v ktorých má účasť na VSRD najvyšší vplyv na budúce študijné výsledky (OECD 2013). Regionálne nerovnosti sú výrazné: v roku 2012 dosahovala miera účasti detí vo veku 4 rokov od 89,2 % v bratislavskom kraji do 59,8 % na východe Slovenska. Celková kapacita VSRD je nedostatočná. Za oblasť financovania VSRD sú vo veľkej miere zodpovedné obce. V preskúmaní školských zdrojov z roku 2016 sa odporúča preniesť zodpovednosť za financovanie z obcí na štát, aby sa posilnilo prepojenie financovania VSRD a zodpovednosti za zabezpečenie dostatočného počtu miest (OECD 2016).

Výsledky PISA 2012 poukázali aj na klesajúce študijné výsledky vo všetkých typoch škôl. Slovensko spomedzi krajín OECD zaznamenalo najsilnejší vplyv sociálno-ekonomického zázemia na študijné výsledky žiakov vo veku 15 rokov (OECD 2013). Malá príťažlivosť učiteľského povolania, nedostatočné verejné financovanie v oblasti vzdelávania a zaraďovanie študentov do skupín už v nízkom veku pravdepodobne spoločne prispievajú k znižovaniu študijných výsledkov a výrazným nerovnostiam<sup>6</sup>. Prieskum poukázal aj na nedostatok učiteľov v sociálno-ekonomicky znevýhodnených školách a vo vidieckych oblastiach. Z výsledkov medzinárodného prieskumu vyučovania a vzdelávania (TALIS), ktorý v roku 2013 publikovala OECD, vyplynulo, že učiteľom na Slovensku sa neposkytuje dostatočná odborná príprava o výučbe v multikultúrnom prostredí a výučbe žiakov so špeciálnymi potrebami (OECD 2014b).

Neustále zvyšovanie kapacít VSRD sa pravdepodobne prejaví pozitívne na študijných výsledkoch a rovnosti. Podľa vyhlásenia novej vlády je cieľom do roku 2020 dosiahnuť mieru účasti detí vo veku od 4 do 6 rokov vo výške približujúcej sa 100 %. Súčasťou vyhlásenia je odstránenie prekážok pre chudobné rodiny a osobitné zameranie sa na regióny s vysokou mierou nezamestnanosti a s rómskymi komunitami. Skutočnú školskú dochádzku, ako aj kvalitu a inkluzívnosť škôl a výučby bude potrebné pozorne monitorovať. Pozitívnym opatrením by bolo zaručenie nároku na miesto vo VSRD pre všetky deti.

Vo všetkých školách sa v septembri 2016 zaviedli nové učebné plány VSRD, ktoré sa testovali v školskom roku 2015/2016 a budú vyhodnotené na jeseň 2016.

**Graf 2. Účasť na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve podľa veku vyjadrená ako % príslušného obyvateľstva, 2013**



Zdroj: Eurostat. Online údajový kód: educ\_uoe\_enrp07.

<sup>6</sup> K prvému deleniu dochádza, keď majú žiaci 10 – 11 rokov. V tomto veku niektorí odchádzajú zo všeobecných základných škôl a nastupujú na „dlhodobé“ programy na tzv. gymnáziách.

S cieľom zjednodušiť školskú dochádzku a predchádzať potrebe malých detí dochádzať veľké vzdialenosti Národná rada zmenila v polovici roka 2016 pravidlá týkajúce sa minimálneho počtu žiakov v triede: zahŕňajú výnimky pre všetky školy poskytujúce vzdelanie iba deťom v 1. až 4. ročníku, ako aj pre všetky základné školy s menšinovým vyučovacím jazykom. Tieto výnimky podporujú rovnosť tak, že umožňujú zachovať otvorené niektoré malé školy s vyučovaním v jazykoch národnostných menšín.

## Rámček 2: Vzdelávanie rómskych detí a inkluzívne vzdelávanie

Vzdelávanie rómskych detí je v Slovenskej republike kľúčovou výzvou. Rómske deti sú nadmerne zastúpené v špeciálnych školách alebo triedach s nižšími učebnými normami a táto situácia sa za posledných desať rokov zhoršila (Desaťročie integrácie Rómov 2015). Znižujú sa tak ich šance ukončenia vyššieho sekundárneho vzdelania a vysokoškolského vzdelania a obmedzujú sa ich príležitosti na pracovnom trhu. To má tiež negatívny vplyv na ich možnosti stať sa učiteľmi a pôsobiť ako pozitívny vzor pre ostatných Rómov.

Slovenská verejná ochrankyňa práv považuje hodnotenie školskej pripravenosti detí za diskriminačné. Zapisovanie veľkého počtu rómskych detí do špeciálnych škôl je dôsledkom nedostatočného presadzovania práva, neprimeraných postupov posudzovania školskej pripravenosti a nízkej informovanosti rómskych rodín o dlhodobých následkoch nesprávneho umiestňovania zdravých detí do špeciálnych škôl.

Komisia v apríli 2015 začala proti Slovensku konanie o porušení povinnosti v súvislosti s diskrimináciou rómskych detí pri vzdelávaní v rozpore so smernicou 2000/43/ES o rasovej rovnosti. V dôsledku toho sa v júni 2015 zmenil školský zákon s cieľom zaviesť preventívne a nápravné opatrenia týkajúce sa detí, ktoré sú nesprávne umiestnené v špeciálnych školách, a to výlučne na základe ich znevýhodneného sociálno-ekonomického zázemia.

Zmenený školský zákon zahŕňa povinnosť umiestňovať sociálno-ekonomicky znevýhodnené deti do všeobecných tried s využitím opatrení individuálnej podpory. Špeciálne vzdelávanie sa obmedzuje na deti s diagnostikovaným zdravotným postihnutím. Dodatočné verejné financovanie pre sociálne znevýhodnené deti je dostupné iba pre deti umiestnené do procesu všeobecného vzdelávania. Štátna školská inšpekcia zvyšuje monitorovanie diagnóz a možnosť umiestnenia detí do vyrovnávacích tried („špecializované triedy“) sa obmedzuje na maximálne obdobie jedného roka.

Nové opatrenia nadobudli účinnosť 1. januára 2016, preto je zatiaľ príliš skoro na posúdenie ich vplyvu. Je však dôležité zabezpečiť, aby Štátna školská inšpekcia mala dostatok prostriedkov na vykonávanie svojich úloh monitorovania. K zlepšeniu študijných výsledkov rómskych detí by mohli pomôcť aj opatrenia na podporu zamestnávania asistentov učiteľov z rómskych komunít (Svetová banka 2016). Aj keď by bolo možné nabádať špeciálne školy na podporu detí a učiteľov vo všeobecnom vzdelávaní, skutočnosť, že všeobecné školy spadajú do kompetencie miestnych a regionálnych orgánov a špeciálne školy sú naďalej pod priamym štátnym dohľadom, by mohla brániť ich vzájomnej interakcii (OECD 2016).

Okrem osobitnej otázky segregácie Rómov sa vo vyhlásení novej vlády podporuje inkluzívne vzdelávanie ako účinný nástroj na odstránenie sociálneho vylúčenia v širšom zmysle. Pokyny školám na školský rok 2016/2017 ukladajú všetkým škôlkam, základným a stredným školám povinnosť zavádzať inkluzívne vzdelávanie. Jedným z konkrétnych opatrení je zrušiť súčasnú prax vyučovania rôznych skupín detí v doobedňajších a poobedňajších hodinách na niektorých školách („dvajozmenná prevádzka“). Uľahčí sa tak používanie celodenných programov a zvýšia sa šance znevýhodnených detí. Učebné plány budú obsahovať občiansku výchovu zameranú proti rasizmu, xenofóbii a iným formám extrémizmu.

S cieľom podporiť reformu sa plánujú nové projekty podporované EÚ. Patria medzi ne činnosti kontinuálneho profesijného rozvoja zamerané na vzdelávanie učiteľov o vedení rôznorodých skupín a rozširovanie kapacity VSRD v oblastiach s početným rómskym obyvateľstvom.

Hoci nové opatrenia by mali prispieť k zlepšeniu, môžu byť potrebné dodatočné opatrenia. Patrí medzi ne zabránenie vzniku „rómskych všeobecných škôl“ napriek antidiskriminačným a

antisegregačným právnym predpisom. Bude si to vyžadovať úsilie vynaložené na informovanie rómskych rodín o príležitostiach na zabezpečenie dobrého vzdelania pre ich deti. Zároveň môže byť potrebné zvyšovať povedomie väčšinového obyvateľstva o prínosoch inkluzívneho vzdelávania pre jednotlivcov a spoločnosť, aby nedochádzalo k odchodu nerómskych detí z niektorých škôl s vysokým podielom rómskych detí. Na základe nedávneho preskúmania školských zdrojov sa okrem toho navrhuje monitorovať rovnaké rozdelenie učiteľov v školách a zaviesť stimuly na prilákanie učiteľov do vidieckych oblastí a znevýhodnených škôl (OECD 2016).

## 5. Modernizácia školského vzdelávania

Zvýšenie príťažlivosti učiteľského povolania je na Slovensku kľúčovou výzvou. V rámci počiatočnej odbornej prípravy učiteľov sa nevenuje veľa času praktickej odbornej príprave. Účasť učiteľov na kontinuálnom profesijnom rozvoji je nízka a kurzy, na ktorých sa učitelia zúčastňujú, nezodpovedajú vždy potrebám účastníkov (OECD 2014b). Učitelia zdôrazňujú potrebu rozšírenia svojej odbornej prípravy o výučbu žiakov so špeciálnymi potrebami a potrebu rozvoja svojich zručností v oblasti IKT pre výučbu. Je potrebné posilniť odbornú prípravu učiteľov v oblasti posudzovania študijných výsledkov žiakov a primeraného prispôsobenia výučby a učenia (OECD 2014a). Zo spojenia týchto skutočností vyplýva, že ponúkané kurzy úplne nezodpovedajú skutočným potrebám učiteľov. Neposkytujú preto veľkú pomoc pri skvalitňovaní výučby a dosahovaní lepších výsledkov vzdelávania a rovnosti.

Nízke platy sú ďalším dôležitým faktorom, ktorý prispieva k malej príťažlivosti učiteľského povolania u mladých ľudí (pozri tiež oddiel 3 vyššie). Ide o jednu z príčin nedostatku kvalifikovaných učiteľov v oblastiach ako výučba angličtiny a IKT, ako aj vo vidieckych oblastiach a znevýhodnených školách.

S cieľom zvýšiť príťažlivosť tohto povolania orgány okrem zvyšovania platov znížili administratívnu záťaž učiteľov a zvažujú ďalšie zlepšenia (ministerstvo financií, 2016). Vo vyhlásení vlády sa plánuje zvýšiť dostupnosť a výber učebníc a digitálnych vzdelávacích pomôcok. K dosahovaniu týchto cieľov už prispievajú projekty podporované EÚ. Dalším cieľom vyhlásenia je zvýšiť kritériá na prijatie a úspešné ukončenie programov odbornej prípravy učiteľov s cieľom nabádať talentovaných a dobre pripravených mladých ľudí venovať sa tomuto povolaniu.

Národný program reforiem na rok 2016 potvrdzuje zámer vlády revidovať počiatočnú odbornú prípravu učiteľov, aby sa zlepšila praktická odborná príprava, a skvalitniť kontinuálny profesijný rozvoj učiteľov tak, aby viac zodpovedal skutočným potrebám a profesijným normám, a to na základe nedávnej analýzy systému (Inštitút vzdelávacej politiky, 2016). Bude to zahŕňať lepšie hodnotenie ponúkaných programov. Bolo by užitočné hodnotiť ich vzhľadom na relevantnosť pre potreby učiteľov, ako aj ich vplyv na študijné výsledky a rovnosť. Proces by mohol podporiť primeraný výskum a analýza v oblasti pedagogiky.

Zatiaľ čo systém vzdelávania je pomerne decentralizovaný, prijímaním nových vnútroštátnych testov na rôznych úrovniach vzdelávania sa posilňuje centrálny hodnotiaci rámec. V spojení s dostatočným výskumom a analýzou (vrátane analýzy prijímania na školách zo sociálno-ekonomického pohľadu) by tieto testy mohli poskytnúť nový užitočný pohľad a prispieť k hodnoteniu potrieb podpory, ktoré majú školy, pedagogickí pracovníci a žiaci. Podľa vyhlásenia vlády Štátna školská inšpekcia vypracuje ukazovatele kvality na účely interného a externého zabezpečovania kvality. Je dôležité zabezpečiť, aby Štátna školská inšpekcia mala k dispozícii dostatočné zdroje na udržiavanie svojej kapacity aby mohla vykonávať pravidelné komplexné školské inšpekcie. Okrem toho je dôležité zabezpečiť aj to, aby činnosti inšpekcii presahovali rámec kontroly administratívneho súladu, a teda aby sa zameriavali na poskytovanie spätnej väzby školám a učiteľom, ktorá umožňuje zlepšenie ich výsledkov.

## 6. Modernizácia vysokoškolského vzdelávania

Miera dosiahnutého terciárneho vzdelávania sa za posledných desať rokov zvýšila takmer dvojnásobne, a to z hodnoty 14,4 % v roku 2006 na 28,4 % v roku 2015. Vzhľadom na silnú koreláciu medzi terciárnym vzdelaním a dosiahnutým vzdelaním rodičov, ku ktorej na Slovensku dochádza a ktorá poukazuje na nízku sociálnu mobilitu, je potrebné vyvinúť úsilie na rozširovanie sociálnej skladby študentov. V dôsledku demografických trendov sa celkový počet študentov

začínajúcich terciárne vzdelávanie znižuje, čím vzniká tlak na inštitúcie vysokoškolského vzdelávania. Dospelí s kvalifikáciou terciárneho vzdelávania na Slovensku zarábajú v priemere o 75 % viac ako osoby s dosiahnutým vyšším sekundárnym vzdelaním (OECD 2015). Miera zamestnanosti absolventov vysokoškolského vzdelávania bola v roku 2015 na úrovni 80,3 %, pričom priemer EÚ dosiahol 81,8 %.

Chýba sledovanie absolventov, systematické monitorovanie miery úspešného ukončenia štúdia a financovanie inštitúcií na základe kvality. Veľa študentov uprednostňuje štúdium v Českej republike. Kritickým faktorom je starnutie pedagogických pracovníkov – priemerný vek učiteľov je 62 rokov a iba 25 % z nich má menej ako 56 rokov (ministerstvo školstva 2015). Pedagogickí pracovníci pracujúci na plný úväzok nemusia spĺňať podmienku spôsobilosti v anglickom jazyku, čo bráni internacionalizácii a účasti na medzinárodnom výskume.

Podľa Akreditačnej komisie študijné programy nezodpovedajú potrebám pracovného trhu. Zatiaľ čo dve tretiny ponúkaných programov zahŕňajú spoločenské a humanitné vedy, iba jedna tretina ponúka technicky zamerané štúdium a štúdium v oblasti prírodných vied. Vzhľadom na podiel spracovateľského priemyslu a priemyselnej výroby na HDP Slovenska sa uprednostňuje opačný pomer (Akreditačná komisia 2016). Chýbajú odborne zamerané programy a bakalárske programy orientované na pracovný trh. V správe sa odporúča zaviesť mechanizmy financovania na podporu študijných programov v oblastiach, ktoré zodpovedajú potrebám pracovného trhu, a na odradenie od štúdia v oblastiach, v ktorých sú vyhliadky na získanie zamestnania slabšie. Zamestnávateľa zaznamenávajú aj nesúlad medzi ponúkanými a požadovanými zručnosťami<sup>7</sup>.

V dôsledku realizácie novej komplexnej akreditácie, ktorá sa dokončila v roku 2015, sa zatvorili niektoré málo kvalitné programy a niektoré inštitúcie boli vyzvané na zlepšenie. Orgány správy zamietli otvorenie dvoch nových súkromných univerzít. Tieto skutočnosti poukazujú na väčšie zameranie na kvalitu.

Orgány správy v roku 2016 znova začali dlho odkladanú reformu vysokoškolského vzdelávania a do konca roka 2016 navrhnu zmeny právnych predpisov. Národný program reforiem na rok 2016 a ministerstvo oznamuje:

- reformu Akreditačnej komisie s cieľom splniť medzinárodné normy a zaistiť členstvo komisie v Európskom združení zabezpečenia kvality vysokoškolského vzdelávania (ENQA); zvyšovanie transparentnosti akreditácie akreditovaním oblastí štúdia, a nie študijných programov;
- skvalitňovanie informácií o študijných výsledkoch absolventov a ich výsledkoch na pracovnom trhu;
- revíziu študijných programov so zástupcami zamestnávateľov s cieľom poskytovať výsledky vzdelávania, ktoré sú v súlade s národným kvalifikačným rámcom;
- vytvorenie odborne zameraných bakalárskych programov s podporou prostriedkov z európskych štrukturálnych a investičných fondov na roky 2014 – 2020;
- podporu internacionalizácie vysokoškolského vzdelávania vrátane podpory programov v cudzích jazykoch;
- reformu systému financovania s cieľom zohľadňovať viac kritériá kvality;
- zvýšenie plátov pedagogických pracovníkov (pozri vyššie);
- špeciálnu podporu a podporu pre študentov so špeciálnymi potrebami vrátane študentov z marginalizovaných spoločenských skupín;
- zvýšenie zodpovednosti a flexibility Slovenskej akadémie vied pri jej spolupráci s podnikateľským sektorom.

Tieto opatrenia sú podľa všetkého v súlade s politickými odporúčaniami na úrovni EÚ. Ich účinnosť bude závisieť od ich konečnej podoby, osvojenia si zainteresovanými stranami a účinného zavedenia a zabezpečovania zdrojov.

<sup>7</sup> Zväz automobilového priemyslu (ZAP) poukazuje na to, že podľa analýz sa 55 % absolventov univerzít nezamestná v oblasti, v ktorej študovali. AP tiež poznamenáva, že viac ako 30 % študentov univerzít študuje programy, ktoré nie sú z pohľadu potrieb pracovného trhu relevantné.

## 7. Modernizácia odborného vzdelávania a prípravy a podpora vzdelávania dospelých

Podiel študentov vyššieho sekundárneho vzdelávania (ISCED 3) na Slovensku na odbornom vzdelávaní a príprave (OVP) sa v roku 2014 mierne zvýšil na úroveň 69 %. Miera zamestnanosti čerstvých absolventov OVP bola o niečo vyššia ako priemer EÚ v roku 2015 (73,5 % v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 73,0 %)⁸. Účasť dospelých na vzdelávaní zostáva nízka: 3,1 % v roku 2015, pričom len dva ďalšie členské štáty zaznamenali nižšie miery účasti.

Slovensko nemá komplexný analytický nástroj na posudzovanie výsledkov absolventov. Jedinými dostupnými údajmi sú údaje o miere (ne)zamestnanosti absolventov sekundárneho a vysokoškolského vzdelávania. Tieto údaje neumožňujú hĺbkovú analýzu vertikálnych a horizontálnych nesúládov alebo nedostatkov⁹. Súčasná štruktúra, riadenie a reformy systému OVP preto nie sú založené na dôkazoch. Sledovanie absolventov by umožnilo vykonanie relevantnejšej analýzy.

Mnohí zamestnávateľia uvádzajú nedostatočnú kvalifikáciu na povolania vyžadujúce technické zručnosti. Nedostatok a nesúlad však nemožno priradiť len systému OVP. Existuje množstvo vonkajších faktorov, napríklad mobilita kvalifikovaných pracovníkov do iných krajín, malá príťažlivosť konkrétnych povolaní, možnosť absolventov OVP pokračovať vo vysokoškolskom vzdelávaní a prekážky v regionálnej mobilite v rámci krajiny.

Zavedenie systému duálneho OVP v roku 2015 bolo úspešné, pokiaľ ide o stanovenie rámcových podmienok a prilákanie podnikov na účasť na systéme. Z doterajších skúseností zo zavedenia tohto systému však vyplýva, že je potrebné investovať viac zdrojov na podporu mladých ľudí, aby sa do tohto systému zapojili. Je potrebných viac činností zameraných na mladých ľudí vykonávajúcich povinnú školskú dochádzku a ich rodiny vrátane väčšej miery zapojenia podnikov do činností týkajúcich sa poradenstva a komunikácie o prínosoch odbornej kariéry. Je potrebné preskúmať a rozšíriť nové systémy na zvýšenie príťažlivosti najmä povolaní, pri ktorých sa prejavuje nedostatok zručností (napríklad súčasná prax, v rámci ktorej podniky poskytujú „záruku zamestnania“ osobám, ktoré sa zapoja do ich programu duálneho OVP).

Na Slovensku je najvyššia miera nezamestnanosti osôb s nízkou kvalifikáciou v EÚ (34,4 % v porovnaní s priemerom EÚ vo výške 16,3 % v roku 2015). Preto je potrebné vynaložiť zvýšené úsilie na riešenie tejto situácie, ako aj na zvýšenie investícií do kontinuálneho OVP a vzdelávania dospelých. Nedávno oznámené plány na podporu postupov potvrdzovania neformálneho vzdelávania a informálneho učenia predstavujú krok správnym smerom a je potrebné ich realizovať. Okrem tradičných opatrení aktívnych politík trhu práce a nedávno zavedených rekvalifikačných kurzov by pre Slovensko mohlo byť prospešné preskúmať alternatívne spôsoby zvyšovania kvalifikácie, napríklad prostredníctvom praktickej výučby a rozvoja učňovských programov pre (dlhodobu) nezamestnané dospelé osoby. Ľudia by tak získali zručnosti, ktoré sú pre podniky priamo relevantné.

## 8. Odkazy

Akreditačná komisia (2016), správa o činnosti za rok 2015, <http://www.akredkom.sk/zapis/914fo/prku9191.pdf>

Rada Európskej únie (2016), Odporúčanie Rady z 12. júla 2016, ktoré sa týka národného programu reforiem Slovenska na rok 2016 a ktorým sa predkladá stanovisko Rady k programu stability Slovenska na rok 2016, 2016/C 299/15, [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016H0818\(15\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016H0818(15)&from=EN)

Inštitút vzdelávacej politiky (2015), analýza platov učiteľov vypracovaná Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, <http://www.minedu.sk/data/att/9207.pdf>

<sup>8</sup> Tento ukazovateľ vyjadruje mieru zamestnanosti absolventov vo veku 20 – 34 rokov, ktorých najvyššie dosiahnuté vzdelanie je vyššia sekundárna (ISCED 3) alebo post-sekundárna neterciárna kvalifikácia (ISCED 4), ktorí úspešne ukončili štúdium 1 až 3 roky pred referenčným rokom a v súčasnosti nie sú zapísaní na žiadnom ďalšom formálnom alebo neformálnom vzdelávaní alebo odbornej príprave.

<sup>9</sup> K vertikálnym nesúladom dochádza, keď existuje rozpor medzi úrovňou vzdelania alebo kvalifikácie absolventov a úrovňou, ktorá sa vyžaduje na ich pracovnej pozícii. K horizontálnym nesúladom dochádza, keď absolventi nepracujú v oblasti, v ktorej študovali.

Inštitút vzdelávacej politiky (2016), analýza systému kontinuálneho profesijného rozvoja učiteľov vypracovaná Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, <http://www.minedu.sk/data/att/9665.pdf>

Agentúra Európskej únie pre základné práva (2014), Roma survey — Data in Focus: Education: the situation of Roma in 11 Member States (Prieskum o Rómoch – Data in Focus: Vzdelávanie: situácia Rómov v 11 členských štátoch), [http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014\\_roma-survey\\_education\\_tk0113748enc.pdf](http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014_roma-survey_education_tk0113748enc.pdf)

Ministerstvo školstva (2015), výročná správa o stave vysokého školstva za rok 2014, <http://www.minedu.sk/data/att/8849.zip>

Ministerstvo financií Slovenskej republiky (2016), Národný program reforiem Slovenskej republiky 2016, [http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/nrp2016\\_slovakia\\_sk.pdf](http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/nrp2016_slovakia_sk.pdf)

OECD (2013), výsledky PISA 2012: What Students Know and Can do. Student Performance in Mathematics, Reading and Science (Volume I), [Čo vedia a dokážu študenti. Výsledky žiakov v matematike, čítaní a prírodných vedách (zväzok 1)], <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results.htm>

OECD (2014a), Reviews of Evaluation and Assessment in Education, Slovak Republic, (Preskúmania hodnotenia a posudzovania vo vzdelávaní, Slovenská republika), [http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/oecd-reviews-of-evaluation-and-assessment-in-education-slovak-republic-2012\\_9789264117044-en#page1](http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/oecd-reviews-of-evaluation-and-assessment-in-education-slovak-republic-2012_9789264117044-en#page1)

OECD (2014b), výsledky TALIS 2013: An International Perspective on Teaching and Learning, Paris: OECD Publishing (Medzinárodný pohľad na výučbu a vzdelávanie, Paríž: publikácia OECD), <http://www.oecd.org/edu/school/talis.htm>

OECD (2015), Education at a Glance 2015, OECD indicators (Súhrnné informácie o vzdelávaní 2015, ukazovatele OECD), [http://download.ei-ie.org/Docs/WebDepot/EaG2015\\_EN.pdf](http://download.ei-ie.org/Docs/WebDepot/EaG2015_EN.pdf)

OECD (2016), OECD Reviews of School Resources, Slovak Republic (Preskúmania OECD školských zdrojov, Slovenská republika), [http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/oecd-reviews-of-school-resources-slovak-republic-2015\\_9789264247567-en#page16](http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/oecd-reviews-of-school-resources-slovak-republic-2015_9789264247567-en#page16)

Sekretariát iniciatívy Desafťročie integrácie Rómov (2015), Roma Inclusion Index 2015 (Index začleňovania Rómov 2015), [http://www.romadecade.org/cms/upload/file/9810\\_file1\\_roma-inclusion-index-2015-s.pdf](http://www.romadecade.org/cms/upload/file/9810_file1_roma-inclusion-index-2015-s.pdf)

Svetová banka (2016), Being fair, faring better – Promoting equality of opportunity for marginalized Roma (Spravodlivé zaobchádzanie, lepší život – Podpora rovnosti príležitostí pre marginalizovaných Rómov), [http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2016/01/27/090224b084103a5f/2\\_0/Rendered/PDF/Being0fair00fa0or0marginalized0Roma.pdf](http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2016/01/27/090224b084103a5f/2_0/Rendered/PDF/Being0fair00fa0or0marginalized0Roma.pdf)

## 9. Príloha. Zdroje kľúčových ukazovateľov

| Ukazovateľ                                                   | Online údajový kód Eurostatu |
|--------------------------------------------------------------|------------------------------|
| Osoby s predčasne ukončeným vzdelávaním a odbornou prípravou | edat_ifse_02 + edat_ifse_14  |
| Dosiahnuté terciárne vzdelanie                               | edat_ifse_03 + edat_ifs_9912 |
| Vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve                  | educ_uoe_enra10              |
| Miera zamestnanosti čerstvých absolventov                    | edat_ifse_24                 |
| Verejné výdavky na vzdelávanie ako percento HDP              | gov_10a_exp                  |
| Výdavky na verejné a súkromné inštitúcie na študenta         | educ_uoe_fini04              |
| Vzdelávacia mobilita                                         | educ_uoe_mobg03              |
| Účasť dospelých na celoživotnom vzdelávaní                   | trng_ifse_01                 |

Pripomienky a otázky k tejto správe sú vítané a možno ich zaslať e-mailom:  
Christèle DUVIEUSART  
[christele.duvieusart@ec.europa.eu](mailto:christele.duvieusart@ec.europa.eu)  
alebo [EAC-UNITE-A2@ec.europa.eu](mailto:EAC-UNITE-A2@ec.europa.eu)



